

ДИСПРОПОРЦІЙНІСТЬ ПРИРОДИ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В РАМКАХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ГЛОБАЛІЗОВАНОЇ ЕКОНОМІКИ

У даній статті визначається диспропорційність природи прямих іноземних інвестицій в рамках інтеграційних процесів глобалізованої економіки. Для досягнення мети даної статті поставлене наступне завдання: осмислити вплив глобалізації та економічної інтеграції на пряме іноземне інвестування, і навпаки.

В даній статті визначається диспропорції природи прямих іноземних інвестицій в рамках інтеграційних процесів глобалізованої економіки. Для досягнення мети даної статті поставлена наступна задача: осмислити вплив глобалізації та економічної інтеграції на пряме іноземне інвестування, і навпаки.

In this article, is determined by the disparity of direct foreign investments in the framework of integration processes of a globalized economy. To achieve the goal of this article set the following task: to comprehend the impact of globalization and economic integration on foreign direct investment, and Vice versa.

Ключові слова: диспропорційність, прями іноземні інвестиції, інтеграція, інтернаціоналізація, глобалізація.

Світова практика свідчить, що ефективно використання потенціалу прямих іноземних інвестицій є дієвим засобом економічного розвитку на основі інтенсифікації, модернізації виробництва, впровадження інновацій, підвищення ефективності використання ресурсів та застосування сучасного менеджменту.

Проблеми залучення та регулювання прямих іноземних інвестицій загалом, а також у контексті глобалізаційних та інтеграційних процесів у своїх працях досліджували такі зарубіжні вчені, як Дж. Данінг, Дж. Кейнс, А. Маршал, Дж. Міль, Т. Озава, Р. Мірдала, М. Портер, Л. Пельтек, М. Рогальські, П. Самуельсон, Л. Тороу, П. Фішер, М. Фрідмен, Д. Холланд, Г. Хансон. З українських дослідників це питання висвітлювали В. Будкін, О. Гаврилюк, П. Гайдучський, В. Геєць, С. Гуткевич, Є. Гребеннікова, Д. Лук'яненко, С. Захарін, І. Іванов, В. Любимов, О. Казакова, Н. Макарий, Ю. Макогон, В. Марцін, В. Мельник, О. Носова, Т. Мацибора, А. Навой, А. Поручник, С. Писаренко, О. Рогач, В. Федоренко, А. Філіпенко, В. Хобта, О. Шнирков, Л. Шинкарук, І. Школа та ін.

Проте слід зазначити, що актуальність даного дослідження полягає в концентрованій думці про те, що процес глобалізації, який супроводжується створенням єдиного світового економічного простору, має дещо утопічне бачення цього процесу, через значні диспропорції економічного розвитку країн. Невідповідність світовим стандартам рівня макроекономічних показників, різновекторність політики подальшого економічного розвитку, культурні відмінності, які значною мірою впливають на позиціонування ролі економічного розвитку в загальній концепції світобачення націй, – всі ці чинники створюють передумови для виникнення явища інтеграції, яке є процесом взаємного пристосування, диференціації та поглиблення співробітництва між національними господарськими системами [1]. За своєю суттю інтеграційні процеси спрямовані на стандартизацію економічних систем

країн, окремих регіонів зі спільними кордонами та максимально схожими між собою рисами у всіх сферах життєдіяльності людей та уніфікацією регуляторних механізмів.

Мета даної статті полягає у визначенні диспропорційності природи прямих іноземних інвестицій в рамках інтеграційних процесів глобалізованої економіки. Для досягнення мети даної статті поставлене наступне завдання: осмислити вплив глобалізації та економічної інтеграції на пряме іноземне інвестування, і навпаки.

Об'єктом дослідження є прямі іноземні інвестиції в умовах інтеграції та глобалізації. Предметом дослідження є організаційно-економічний механізм залучення прямих іноземних інвестицій до країн в контексті інтеграцій та глобалізації.

Наукова база дослідження процесу інтеграції як явища ґрунтується на працях таких зарубіжних та вітчизняних вчених, як К.Дойч, Д.Мітрані, Ж.Монне, Е.Хаас, О.Бесараба, Е.В.Булатова, В.Посельський, Т.М.Татаренко. Водночас, вчені-економісти Б.Балаш, В.Грінберг, Д.Г.Лук'яненко, А.М.Поручник, Дж.Сорос в своїх працях розглядають обидва поняття глобалізації та інтеграції, але відособлено одне від одного та наголошують на їх характерних рисах. Запропонований підхід до розмежування понять сформувався одночасно з розвитком та поглибленням міжнародних зв'язків.

У ХХ ст., з розвитком транспортних мереж та телекомунікаційних зв'язків, вчені виділяли тенденції до зменшення світового простору через збільшення масштабів економічних процесів, які вилилися у подальшому в процеси інтеграції та глобалізації національних господарських систем.

Надалі, вивчаючи природу прямих іноземних інвестицій в рамках кожного із цих економічних процесів слід наголосити, що поняття «інтеграція» як поглиблення економічної взаємодії, частини глобалізації та формування цілісного ринкового простору є ключовими аспектами глобалізаційних процесів. А метою всіх інтеграційних процесів між різними країнами є підвищення ефективності національних економік, ринків капіталів, зовнішньої торгівлі [2, с.14].

В свою чергу розмір рівня інтеграції ринків капіталів різних держав залежить від співвідношення між обсягом накопичень і обсягом інвестицій [3, с.22]. Оскільки зв'язок економічної інтеграції та прямих іноземних інвестицій є вочевидь очевидним.

Слід також зазначити, що відповідно до рівня регіональної інтеграції функціональне навантаження на прямі іноземні інвестиції збільшується від простого перенесення капіталу в зоні вільної торгівлі до інтернаціоналізації суспільства в політичному союзі. Структурно висновки зображено на рис. 1.

Отже, прямі іноземні інвестиції відіграють важливу роль у формуванні регіональних інтеграційних об'єднань як проміжного етапу глобалізації світової економіки. З огляду на це, можна зазначити, що вони, по-перше, створюють

інтеграційне угруповання та, по-друге, поєднують останні між собою в глобальному світовому просторі.

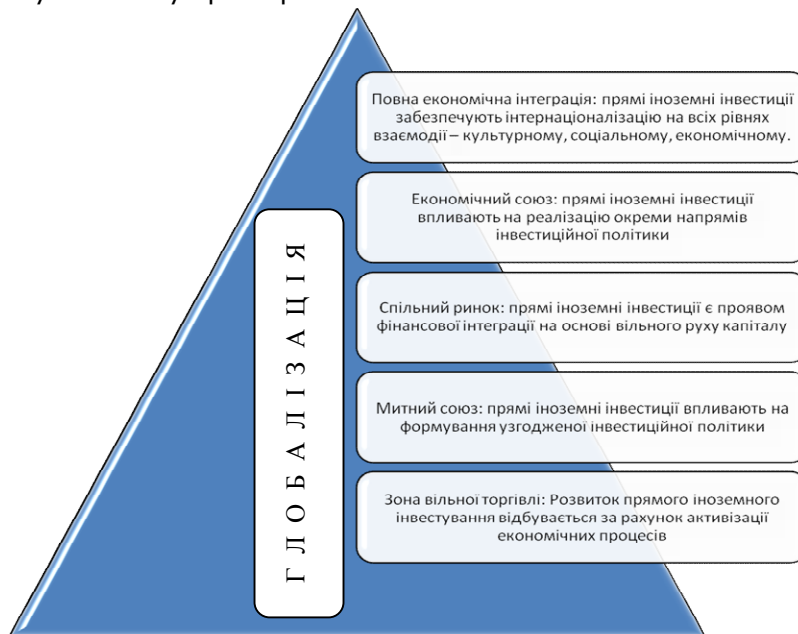

Рис. 1. Характер зв'язку форм міжнародної економічної інтеграції та прямого іноземного інвестування в глобалізаційних процесах

Побудова структурних взаємозв'язків відбувається саме на основі принципів та видів прямих іноземних інвестицій, що потребує особливої уваги з боку інвесторів. Також доцільно зазначити, що присутність прямого іноземного інвестування на кожному з рівнів світових економічних процесів не лише характеризує їх як багатогранний інструмент, але й дозволяє їм взаємодіяти між собою. Інтеграція країн як економічна взаємодія забезпечує надалі їхню культурну та соціальну інтернаціоналізацію, де прямі іноземні інвестиції мають забезпечити надійний базис для її здійснення.

В свою чергу, розвиток процесів, які пов'язані з глобалізацією на початку ХХ ст. спричинив кризу неоліберального типу 90-х років і набуття нею синергетичного характеру, що має суттєві відмінності від попередньої у балансі сил, характері та головних принципах побудови міжнародних економічних відносин [4, с.156]. Разом з тим, світова економіка набула видимого диспропорційного розвитку та, в процесі рецесії після глобальної економічної кризи 2008-2009 рр., потребує уваги держав та інтеграційних об'єднань до структури та географії фінансових ринків. За таких умов інвестиційні ресурси мають розглядатися як невід'ємний елемент планетарної виробничо-обмінної системи, що об'єднуються у глобальний світовий потік, «синтезуючи національну та інтернаціональну виробничо-інвестиційну діяльність із діяльністю у світовій валютно-фінансовій сфері» [5, с.96].

Всупереч очевидному тісному взаємозв'язку прямих іноземних інвестицій та глобалізаційних процесів ще й досі невизначеним є питання вектора їх взаємодії. Вчені не мають єдиної відповіді, тому співвідносять ці економічні категорії між собою двома способами:

1. Прямі іноземні інвестиції є похідною від економічної глобалізації:

О.В.Носова вважає, що прямі іноземні інвестиції є однією із форм прояву процесу глобалізації [6, с. 32]. Притік прямих іноземних інвестицій залежить від глобалізації та інтеграції міжнародних економік, переливу капіталів між головними інвестиційними центрами, розвитком глобальних інформаційних мереж, НІОКР, лібералізації та регулювання економіки на міжнародному рівні [6, с.11].

Н.Г.Вовченко зауважує, що основними напрямками поширення глобалізаційних процесів є міжнародна торгівля товарами, послугами, технологіями і об'єктами інтелектуальної власності; міжнародний рух факторів виробництва – капіталу у формі прямих іноземних інвестицій і робочої сили у вигляді міграції робітників різного рівня кваліфікації; міжнародні фінансові операції, такі як кредити, операції з коштовними паперами, валютою [7, с. 16].

А.А.Гретченко вказує, що однією із рис сучасної глобалізації – зростання ролі прямих іноземних інвестицій, що свідчить про перехід світової економіки від стадії світового ринку до стадії світового виробництва [8, с. 2].

Н.А.Бударіна наголошує, що розвиток фінансової глобалізації характеризується збільшенням міжнародних потоків прямих інвестицій, розширенням міжнародних фінансових ринків в рамках загального глобального процесу; вона отримує прояв у високій мобільності, наростаючій масштабності, диверсифікації і інтеграції міжнародних фінансів [9, с. 327].

Н.С.Скопенко вбачає, що однією з головних особливостей інтенсифікації процесів глобалізації, інтернаціоналізації та транснаціоналізації економіки на початку третього тисячоліття є постійне зростання обсягів прямих іноземних інвестицій, поява нових якісних характеристик їхнього руху [10, с. 58].

2. Прямі іноземні інвестиції є чинником глобалізаційних процесів світової економіки:

А.А.Чухно зауважує, що особливу роль у прискоренні глобалізації економіки відіграє розширення масштабів і географічної мобільності торгівлі та прямих іноземних інвестицій. Зміни в цій сфері зв'язків світового господарства становлять серцевину сучасної економічної глобалізації [11, с. 34].

О.М.Мозговой вказує на те, що одним із процесів, який сприяє глобалізації економічної діяльності, є процес інтернаціоналізації капіталу, котрий нерозривно пов'язаний з інтернаціоналізацією виробничої діяльності та розвитком інформаційних технологій. Перелив фінансових ресурсів із однієї країни в іншу відбувається здебільшого у формі інвестицій, позик і кредитів [12, с. 200].

П.Саблук та К.Пріб наголошують на тому, що вагомою складовою світової

фінансової системи є прямі іноземні інвестиції, які певною мірою визначають характер та особливості міжнародного руху капіталу і відіграють роль однієї з основних рушійних сил феномена глобалізації [13, с. 56].

Л.М.Юнусов вважає, що прямі іноземні інвестиції були і залишаються рушійною силою як в процесі глобальної дивергенції, так і в процесі конвергенції [14, с. 8].

С.М.Тесля вбачає, що під матеріальною основою процесу глобалізації підприємницької діяльності стає міжнародний рух прямих іноземних інвестицій як складової міжнародного руху капіталу [15, с. 132].

Ми в свою чергу, не можемо не погодитися, з думкою О.І.Крутилка, який вказує, що зв'язки між прямими іноземними інвестиціями та процесами глобальної економіки мають дуалістичний та змінний характер і мають розглядатися саме в комплексі. Прямі іноземні інвестиції стимулюють глобалізм окремих процесів (міжнародна торгівля, рух факторів виробництва, міжнародне співробітництво) за умов загострення міжнародної конкуренції, видимих ресурсних обмежень та кризових явищ [16].

Водночас, рух іноземного капіталу та розвиток інвестиційного ринку потребує:

- 1) особливого рівня інформаційного базису;
- 2) уніфікації законодавчої бази;
- 3) розвитку інвестиційних інституцій;
- 4) інтернаціоналізації та інтеграції організаційної інфраструктури;
- 5) транснаціоналізації комерційних зв'язків, товарних і фінансових ринків [17].

Надалі, в процесі адаптації національної економіки до реалій світового господарства, глобалізаційні процеси проявляються у інтернаціоналізації капіталу та у зворотному напрямі зумовлюють характерні риси інвестування. Цю думку можна відобразити в системі «глобалізація (прямі іноземні інвестиції → національна економіка → міжнародна економіка → прямі іноземні інвестиції) → глобалізація».

Отже, двосторонній характер взаємозв'язку прямих іноземних інвестицій та глобалізації потрібно розглядати як дуалістичні відносини, які існують та розвиваються у взаємодії один з одним. З позиції прямого іноземного інвестування як чинника глобалізації, вони формують опосередкований вплив через процеси концентрації та централізації капіталу, посилення ролі ТНК та формування глобального міжнародного фінансового ринку. Різні форми впливу прямого іноземного капіталу стимулюють прояв глобалізації як всеохоплюючого явища. Прямі іноземні інвестиції проникають у складові національної економіки країни-реципієнта та, як наслідок, формують вплив на інвестиційну, монетарну, протекціоністську, податкову та соціальну політики держави. В рамках дослідження об'єкта статті доцільно зазначити, що прямі іноземні інвестиції безпосередньо впливають на інтеграцію країни до

глобального економічного простору.

Окрім того, прямі іноземні інвестиції є водночас, як похідною інтеграції, так і її основоположною частиною, що функціонально реалізується на принципах ефективності, справедливості, стабільності, системності та адекватності. Характер взаємодії процесів інтеграції та прямого іноземного інвестування є різним залежно від рівня інтеграції, відповідно поглиблення інтеграційних явищ спонукає збільшення обсягів прямого іноземного інвестування.

Список використаних джерел:

1. Стерлигова А.Н. Анализ значения термина интеграция в контексте управления организацией/ А.Н. Стерлигова // Логистика и управление цепями поставок. – 2005. – №6. – С.70-79.
2. Жуков Е.Ф. Международные экономические отношения: учеб. для ВУЗ / Е.Ф.Жуков, Т.И.Капаева, Л.Т. Литвиненко и др. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2000. – 485 с.
3. Костюнина Г.М. Международная практика регулирования иностранных инвестиций / Г.М.Костюнина, Н.Н.Ливенцев. – М.: Анкил. 2001. – 128 с.
4. Гонта І.О. Теоретичні підходи до регіоналізму в умовах глобалізації/ І.О. Гонта// Проблеми розвитку внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект: сб. науч. Трудов. – Донецк: ДонНУ, 2007 – С. 154-160.
5. Ресурси та моделі глобального економічного розвитку: / Монографія Лук'яненко Д.Г., Панченко Є.Г., Губський Б.В. та ін; за ред. Д.Г. Лук'яненко – К: КНЕУ, – 2010 р. – С. 908.
6. Носова О. В. Иностранные инвестиции в транзитивной экономике Украины: монография / О.В.Носова. – Х.: Основа, 2001. – 323 с.
7. Вовченко Н.Г. Современные тенденции глобализации/ Н.Г. Вовченко // Финансовые исследования. – 2002. – №5. – С. 14-19.
8. Гретченко А.А. Инвестиционные процессы в условиях глобализации/ А.А.Гретченко // Аудит и финансовый анализ. – 2008. – № 1. – С. 1-10.
9. Бударина Н.А. Влияние глобализации на мировой финансовый рынок и мировую экономику в целом/ Н.А. Бударина// Вісник Донецького Національного Університету. Серія В: Економіка і Право. – №2. – 2008. – С. 320-327.
10. Скопенко Н.С. Прямі іноземні інвестиції в АПК: переваги, недоліки, ризики/ Н.С. Скопенко// Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції. – 2011 – №2. – С. 58 – 62.
11. Чухно А.А. Основы экономической теории: підруч. / А. А. Чухно, П. С. Єщенко, Г. Н. Климко та ін. – К.: Вища шк., 2001. – 606 с.
12. Мозговий О.М. Міжнародні фінанси: навч. посіб. / О. М. Мозговий, Т. Є. Оболенська, Т. В. Мусієць; – К.: КНЕУ, 2005. – 504 с.
13. Саблук П. Процеси міжнародного руху капіталів та участь у них України / П. Саблук, К. Пріб // Економіка України. – 2008. – № 8. – С. 56-68.
14. Юнусов Л.М. Прямые иностранные инвестиции в условиях глобализации мировой экономики: автореф. дис. на соискание ученой степени док. экон. наук: спец. 08.00.14 «Мировая экономика»/ Л.М. Юнусов. – М., 2009.
15. Тесля С.М. Прямі іноземні інвестиції як економічна категорія, їх суть та класифікація/ С.М. Тесля// Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.3. – С. 131 – 138.
16. Крутилко О.І. Прямє іноземне інвестування в економіку країн Центрально-Східної Європи в умовах євроінтеграції: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. экон. наук: спец. 08.00.02 – «Світове господарство і міжнародні економічні відносини»/ О.І. Крутилко. – Львівський національний університет імені Івана Франка. – Львів, 2012.
17. Гражевська Н.І. Економічні системи епохи глобальних змін / Н.І.Гражевська – К.: Знання, 2008. – 431 с.